

DATOS CATALOGRÁFICOS

Autoria	Desconeguda
Lloc de producció	
Lloc de procedència	
Títol/nom objete	Placa funerària
Data	Segle III
Mesures	18,7 x 11,5 x 1,9 cm.
Materials/tècnica	Marbre / Manual
N.º Inventari	RIO3/2008/1003567
Ubicació en el museu	Planta baixa, exposició Romà, vitrina esquerra.

DESCRIPCIÓN

Fragment de làpida de marbre amb veta grisa, trencada per la part superior i esquerra. Totes les cares polides. Alçària de les lletres 25 mm (primera línia) 20 mm (segona línia) i 15 mm (tercera línia), amb espais interliniars de 12, 15 i 9 mm. Al final de les línies 1 i 3 apareixen sengles motius decoratius en forma de dues hederæ simplificades i col·locades una sobre l'altra.

Aquesta placa funerària constitueix un suport epigràfic que anava inserit en una estructura funerària.

Text : E(ST) ANN(ORUM) XXX -

[CO]R(NELIUS) LUPULUS

[O]XORI B(ENA) M(ERENTI).

Traducció: ací jau [---] de 30 anys d'edat. Cornelius Lupulus va dedicar aquest monument a la seua esposa que bé s'ho mereixia.

Aquesta placa de marbre va ser trobada durant les excavacions dutes a terme en la vila romana de Paterna. Per tant està relacionada amb el món rural d'època romana.

Els estudis sobre les dones en època romana són amplis i se circumscriuen en la seua major part al món urbà. Si l'Imperi romà es va articular entorn de les ciutats, no cal oblidar que la seua economia va ser principalment agrària. Les mitjanes i grans explotacions agràries van estar lligades a les elits urbanes. Si alguna cosa tenien en comú era que van ser dirigides per homes, però sempre amb l'ajuda de les dones.

La implantació de la vila en el territori rural va ser un fenomen paral·lel al procés de romanització de les terres valencianes. Va implicar d'una banda, l'abandó dels assentaments en altura ibèrics i per un altre, l'explotació de la terra; tan necessària en una economia romana eminentment agrària i primera font de recursos de l'Imperi.

La cronologia de les viles en terres valencianes s'estén des del segle I a. de C. fins al segle VI, sent el període de major apogeu entre els segles I i II.

RELECTURA

Tema Relacionat

- Divisió sexual/generitzada del treball
- Gènere y cicle vital: matrimoni
- Gènere i espai

Relectura

Aquesta peça permet acostar-nos al paper que va protagonitzar la dona en el context d'una vila romana. Per a això ens valem de diversos estudis sobre aquest tema que han analitzat eixe paper des de l'arqueologia i els textos dels tractadistes agrònoms llatins com Catón, Columela i Varrón. Aquests autors van exposar les característiques que havien de complir les dones en l'àmbit rural. Si la tímidesa, la fragilitat, l'abnegada esposa i mare eren les qualitats que s'esperaven d'una dona, en l'àmbit rural eixes qualitats es complementaven amb la fortalesa física, la bona salut, resistència laboral, organització de les tasques, etc. Es valorava més la seua capacitat de resistència per a les tasques rurals enfront de valors tradicionals com la vida personal i afectiva.

Després de morir la seua esposa Cornelius Lupulus va encarregar aquesta placa que teniu davant vosaltres. Bé per recomanació de l'escrivent de la làpida o perquè així ho va voler l'espòs, el text recollia la fórmula funerària bene merenti, que bé s'ho mereixia. Si s'ho mereixia és perquè havia complit amb aquells aspectes que s'esperaven d'una dona, però d'una dona en l'àmbit d'una vila romana.

Les dones de la vila romana tenien diversos estatus jurídics i estaven segregades pel seu grup social, així trobem a la dòmina o consort del dominus, amo de la vila, la villica o consort del villicus, capatàs de la vila, i a tota una plèiade de dones que anaven des de les jornaleres i serventes a les esclaves. Totes elles tenien en comú el seu paper de procreadores, encara que la descendència de la dòmina tenia la finalitat de perpetuar el llinatge, les altres ho eren per pura economia de futura força laboral per a l'explotació. Columela plantejava alliberar del treball a les esclaves que tingueren tres fills i fins i tot donar la manumissió a les esclaves que tingueren més de tres fills.

Entre les qualitats que s'esperaven de la dòmina estaven, entre altres, que no havia de ser dormilega, ni goluda, no li havia d'agradar el vi, havia de passar tot el temps en la vila i no havia de relacionar-se amb altres dones d'explotacions veïnes.

El paper primordial requeia sobre la villica que amb el pas del temps va anar suplint a la dòmina. Entre les funcions que s'esperaven o desitjaven que duguera a terme estaven, a més de les atribuïdes a la dòmina, mantindre neta i endreçada la vila, preparar el

menjar per al villicus i els esclaus, supervisar la disposició d'aliments, elaborar conserves, fer farina i tindre-ho tot preparat per a quan arribara el dominus. Tot això sota la supervisió del villicus, davant el qual havia de mostrar-se temerosa i submisa. A més tenien al seu càrrec la cura dels fills, de les persones malaltes i ancians. Tot això tenia la finalitat d'alliberar al villicus del treball domèstic, el qual s'encarregava de les tasques externes.

Les funcions exposades fins al moment quedaven relegades a l'àmbit domèstic, tal com s'esperava també de les dones de les ciutats. Però en determinats moments eixien d'eixe espai per a dedicar-se a tasques agrícoles com la verema, recol·lecció, sega, bé com a supervisora o participant activament en aquests menesters, trencant la mitificada divisió del treball en funció del sexe.

Respecte a les esclaves a més de tasques de producció com coure pa, teixir, atendre el servei domèstic, cuidar del foc, es dedicaven també a les labors agrícoles. Quant a les menors, puellae, tant lliures com esclaves, sent ja xiquetes o adolescents s'incorporaven a les tasques productives de la vila.

BIBLIOGRAFÍA

CAÑIZAR PALACIOS, José Luis. (2012) "Domina y vilica: espacio vital femenino en el De agricultura catoniano", en Habis 43 (2012), pp. 83-99.

CEBRIÁN FERNÁNDEZ, Rosario. (2000) Titulum fecit. La producción epigráfica romana en las tierras valencianas. Madrid: Real Academia de la Historia.

FORNELL MUÑOZ, Alejandro. (2009) "Las mujeres y su papel en la villa romana" en Jaime de Pablos, María Elena (ed.). Identidades femeninas en un mundo plural. Arcibel editores: Almería, pp. 265-271.

MARTÍNEZ LÓPEZ, Cándida, (2002) "Las relaciones de género en las unidades campesinas de la Roma antigua" en Molas Font, M^a. Dolors (ed.). Vivir en femenino: estudios de mujeres en la antigüedad. Barcelona: Universitat de Barcelona, pp. 65-95.

RUBIERA CANCELAS, Carla (2010) ."Vilicus et vilica. Estereotipos masculinos y femeninos de la población esclava en la literatura de los agrónomos greco-latinos", en Arenal, 17:2; julio-diciembre, pp. 351-377.